

lo, ne remissio severitatis alios armet in crimina, opto bonis intercessoribus relaxare, ut quod libens concedo, salva severitate iudicii, alterius merito videatur indultum. De scriptis sanctitatis tuæ aliqua mihi promiseras, & non accepi; quæso ut vel nunc mittas, & ad hanc meam epistolam respondeas, ut quia sanctitatem tuam interim videre non datur, saltem sermonibus tuis pascar. Incolumem sanctitatem tuam divinitas æterna tueatur ævo largissimo, Domine merito venerabilis & verè colende pater.

* ALIIS
LIV.
EPISTOLA CLIII. *

quæ autem
153. erat,
nunc 46.
Quæsito respondet Augustinus: multa obiter disserens de restituendis rebus quæ proximo ablata vel malè partæ sunt.

3 AUGUSTINUS episcopus famulus Christi ^a familiarique ejus, dilecto filio MACEDONIO, in Domino salutem.

I. **N**EGOTIOSISSIMUM in republica virum, & non suis, sed aliorum utilitatibus attentissimum, qualem te esse & tibi gratulamur, & rebus humanis, nec deserere debemus alloquio, nec occupare proœmio. Accipe itaque quod per me, vel nosse voluisti, vel utrum ipse nossem experiri. Quod si parvum aut superfluum judicares, nullo modo inter tam magnas tamque necessarias curas tuas curandum

^a Ita Bad. Am. Er. & MSS. ubi Lov. editio habet, famulus Christi dilecto Macedonio familiarique ejus.

dum esse censes. Quæris à me: Cur officii sacerdotii nostri esse dicamus intervenire pro reis, & nisi obtineamus, offendi, quasi quod erat officii nostri minimè reportemus. Ubi vehementer te dicis, ambigere utrum istud ex religione descendat. Deinde adjungis quæ ratione ita movearis. Nam si à Domino peccata, inquis, adeo prohibentur, ut nec pœnitendi quidem copia post primam tribuatur, quemadmodum nos possumus ex religione contendere, ut quaecumque illud crimen fuerit, dimittatur? Adhuc gravius urges, & dicis: Nos probare quod volumus impunitum: & si constat non minus auctorem quàm probatorem teneri in omnibus quæ peccantur; certum esse nos culpæ societate vinciri, quoties eum impunitum esse volumus, qui culpæ tenetur obnoxius.

2. His verbis quem non terreas tuæ lenitatis & humanitatis ignarum? Unde nos qui te novimus, & hæc quærendi gratia, non decernendi, scripsisse minimè dubitamus, aliis verbis tuis ad ista citiùs respondemus. Tamquam enim nos hæsitare in hac quæstione nolueris, aut prævidisti quid dicturi essemus, aut admonuisti quid dicere deberemus; & aisti: *Tum præterea accedit hoc quod gravius est. Nam omnia peccata videntur veniabiliora, cum is qui reus est, correctionem promittit.* Antequam ergo discutiam, quid sit illud gravius, quod in epistola tua sequitur, hoc interim quod dedisti accipiam, eoque utar ad molem hanc amovendam, qua nostræ intercessionis posse reprimi videbantur. Ideo quippe, quantum facultas datur, pro peccatis omnibus intercedimus; quia omnia peccata videntur veniabiliora, cum is qui reus est correctionem pro-

promittit. Hæc tua est, hæc & nostra sententia.

3. Nullo modo ergo culpas, quas corrigi volumus, approbamus, nec quod peperam committitur, ideo volumus impunitum esse, quia placet; sed hominem miserantes, facinus autem seu flagitium detestantes, quanto magis nobis displicet vitium, tanto minus volumus inemendatum interire vitiosum. FACILE ENIM EST atque proclive malos odisse, quia mali sunt: RARUM autem & pium eisdem ipsos diligere, quia homines sunt: ut in uno simul & culpam improbes, & naturam approbes, ac propterea culpam justius oderis, quod ea foedatur natura quam diligis. Non est igitur iniquitatis, sed potius humanitatis societate devinctus, qui propterea est criminis persecutor, ut sit hominis liberator. Morum porro corrigendorum nullus alius quam in hac vita locus est: nam post hanc quisque id habebit, quod in hac sibi met conquisierit. Ideo compellimur humani generis caritate intervenire pro reis, ne istam vitam sic finiant per supplicium, ut ea finita non possint finire supplicium.

CAPUT II.

4. NOLI ergo dubitare hoc officium nostrum ex religione descendere, cum Deus apud quem nulla est iniquitas, cujus summa potestas est, qui non tantum qualis quisque sit videt, verum etiam qualis futurus sit prævidet, qui solus potest in iudicando non labi, quia in cognoscendo non potest falli; *facit* tamen, sicut Evangelium loquitur, *solem suum oriri super bonos & malos, & pluit super justos & injustos*. Cujus mirabilis bonitatis ut simus imitatores, Dominus Christus exhortans: *Diligite*, inquit, *inimicos vestros; benefacite*

22. q. 5.
Non est
iniquitatis.

Mat. 5.44.

eis,

eis, qui vos oderunt; & orate pro eis, qui vos persequuntur; ut sitis filii Patris vestri qui in cælis est, qui facit solem suum oriri super bonos & malos, & pluit super justos & injustos. Hac indulgentia & lenitate divina multos abuti ad perniciem suam quis neciat? Quos arguens Apostolus, & graviter increpans, dicit: *Existimas autem, d homo* Rom. 2. 3. *omnis, qui judicas eos qui talia agunt, & facis ea, quoniam tu effugies iudicium Dei? An divitias benignitatis ejus & patientiæ & longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad penitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam & cor impenitens thesaurizas tibi iram in die iræ & revelationis justi iudicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera ejus*. Numquid quoniam isti in sua nequitia perseverant, ideo Deus in sua patientia non perseverat; perpauca in hoc sæculo puniens, ne divina providentia non esse credatur; & multa servans ultimo examini, ut futurum iudicium commendetur?

5. Non, ut opinor, Magister ille cælestis impietatem nos diligere præcipit, cum præcipit ut nostros diligamus inimicos, benefaciamus eis, qui nos oderunt, oremus pro eis, qui nos persequuntur: cum proculdubio, si piè Deum colimus, inimicos atque odiis adversum nos acerrimis incitatos ac persecutores, nisi impios, habere non possimus. Num igitur diligendi sunt impii? Num impiis benefaciendum est? Num pro impiis etiam orandum est? Ita planè. Qui enim hoc præcipit, Deus est: nec tamen nos hoc pacto societati adiungit impiorum, quibus & ipse parcendo, & vitam salutemque largiendo, non utique so-

cia-

ciatur. Consilium quippe ejus, quantum homini pio nosse donatum est, exponit Apostolus dicens: *Ignoras quia patientia Dei ad penitentiam te adducit?* Ad hanc volumus adduci pro quibus intervenimus; non eorum peccatis vel parcimus, vel favemus.

CAPUT III.

6. NAM quosdam, quorum crimina manifesta sunt, à vestra severitate liberatos, à societate tamen removemus altaris, ut poenitendo placare possint, ^a quem peccando contemserant, seque ipsos puniendo. Nam NIHIL ALIUD AGIT, quem veraciter poenitet, nisi ut id quod mali fecerit, impunitum esse non sinat. Eo quippe modo sibi non parcenti ille parcit, cujus altum justumque judicium nullus contemtor evadit. Quòd si iniquis & scelestis ille parcendo, eisque vitam salutemque largiendo, etiam plerisque eorum, quos novit non acturos poenitentiam, tamen exhibet patientiam; quanto magis nos in eos, qui correctionem promittunt, & utrùm faciant quod promittunt, incerti sumus, misericordes esse debemus, ut rigorem vestrum pro eis intercedendo flectamus, pro quibus & Dominum, quem nihil de moribus eorum etiam futuris latet, non tamen impudenter, quia hoc ipse præcepit, oramus?

*De poenit.
dist. 3. In
tantum.*

*4. Sentent.
dist. 14. c.
Quod verò.*

7. In tantum autem hominum aliquando iniquitas progreditur, ut etiam post actam poenitentiam, post altaris reconciliationem, vel similia vel graviora committant; & tamen Deus facit etiam super tales oriri solem suum; nec minùs tribuit quàm ante tribuebat largis-

^a MSS. Corbeiensis, & Germanensis & alii quatuor probè notæ, *placere possint, contemplando ejus judicium, quem peccando &c.*

sima munera vitæ ac salutis. Et quàmvis eis in Ecclesia locus ^a humillimæ poenitentiae non concedatur; Deus tamen super eos suæ patientiæ non obliviscitur. Ex quorum numero siquis nobis dicat: Aut date mihi eundem iterum poenitendi locum, aut desperatum me permittite, ut faciam quidquid libuerit, quantum meis opibus adjuvor, & humanis legibus non prohibeor, in scortis omnique luxuria, damnabili quidem apud Dominum, sed apud homines plerosque etiam laudabili; aut si me ab hac nequitia revocatis, dicite utrùm mihi aliquid prosit ad vitam futuram, si in ista vita illecebrosissimæ voluptatis blandimenta contemsero, si libidinum incitamenta frenavero, si ad castigandum corpus meum multa mihi etiam licita & concessa subtraxero, si me poenitendo vehementius quàm priùs excruciavero, si miserabiliùs ingemuero, si flevero uberiùs, si vixero meliùs, si pauperes sustentavero largiùs, si caritate, quæ operit multitudinem peccatorum, flagravero ardentius: quis nostrum ita desipit, ut huic homini dicat: Nihil tibi ista proderunt in posterum; vade saltem vitæ hujus suavitate perfruere? Avertat Deus tam immanem sacrilegamque dementiam. Quàmvis ergo cautè salubriterque provisum sit, ut locus illius humillimæ poenitentiae semel in Ecclesia concedatur, ne medicina vilis minùs utilis esset ægrotis, quæ tanto magis salubris est, quanto minùs contemtibilis fuerit: quis tamen audeat dicere Deo: Quare huic homini, qui post primam poenitentiam rursus se laqueis iniquitatis obstringit, adhuc iterum par-

^a In MSS. pluribus, *locus ille poenitendi*. In aliis, *locus ille poenitentiae non concedatur*.

cis? Quis audeat dicere erga istos non agi, quod Apostolus ait: *Ignoras quia patientia Dei ad penitentiam te adducit?* Aut istis exceptis esse definitum quod scriptum est:

Psal. 2. 13. Beati omnes qui confidunt in eum? Aut ad istos non pertinere quod dicitur: *Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Dominum?*

8. Cum igitur super peccatores tanta sit patientia, tanta misericordia Dei, ut in hac temporali vita moribus emendatis, non damnentur in æternum; qui nullius quæ sibi præbeatur exspectat misericordiam, quoniam nemo est illo beator, nemo potentior, nemo justior: quales non esse oportet homines erga homines, qui hanc vitam nostram quantacumque laude cumulemus, eam sine peccato esse non dicimus? Quod si dixerimus, nos ipsos, sicut scriptum est, *decipimus, & veritas in nobis non est.* Proinde licet accusatoris alia persona sit, alia defensoris, alia intercessoris, alia iudicis, de quorum propriis officiis nimis longum est, & non necessarium hoc sermone disserere; sic tamen etiam ipsos criminum ultores, atque in hoc officio non ira propria concitatos, sed legum ministros, nec suarum, sed alienarum examinarum injuriarum vindices, quales iudices esse debent, terruit censura divina, ut cogitarent sibi propter sua peccata Dei misericordiam necessariam, nec putarent ad culpam sui officii pertinere, si quid erga eos misericorditer agerent, quorum vitæ necisque haberent legitimam potestatem.

CAPUT IV.

9. NAM cum ad Dominum Christum judæi adduxissent mulierem in adulterio comprehensam, eumque tentantes dicerent, quod jussa esset lege lapidari, ac deinde quærent quid de

de illa ipse præciperet; respondit eis: *Qui sine peccato est vestrum, prior in eam lapidem jaciatur.* Ita nec legem improbavit, quæ hujusmodi reas jussit occidi; & illos terrendo ad misericordiam revocavit, quorum iudicio hæc posset occidi. Puto quod hac sententia Domini audita, si præsens fuit etiam maritus ipse, qui violatam sui thori fidem vindicari postulabat, exterritus animum ad voluntatem parcendi ab ulciscendi cupiditate deflexit. Nam quomodo non est admonitus accusator, ne suas persequeretur injurias; quando ipsi iudices ita sunt à vindicando prohibiti, qui in adultera puniendi, non privato dolori compellebantur servire, sed legi? Unde Joseph cui virgo Maria Domini mater fuerat desponsata, cum eam comperisset esse prægnantem, cui se noverat non esse commixtum, & ob hoc nihil aliud quàm adulteram credidisset; puniri tamen eam noluit, nec approbator flagitii fuit. Nam hæc voluntas ejus etiam justitiæ deputatur. Ita quippe de illo scriptum est: *Et cum esset homo justus, & nollet eam divulgare, statuit eam occultè dimittere.* Hæc eo cogitante, apparuit illi Angelus; qui doceret esse numinis, quod ille putaverat criminis.

10. Si ergo cogitata infirmitate communi, & accusatorius dolor, & judicatorius rigor frangitur, quod tandem censes pro reis esse debere, vel defensoris vel intercessoris officium? Quandoquidem & vos viri boni, qui nunc iudices estis, & in foro aliquando versati causas hominum suscepistis, scitis quàm libentiùs defendere quàm accusare soleretis. Et tamen defensor ab intercessore plurimum distat. Nam ille diluendis vel obtegendis crimini-

Jacob. 5.
16.

bus operam maximè impendit : intercessor autem etiam cum de culpa constat , pro poena removenda vel temperanda curam gerit. Hoc sunt apud Deum pro peccatoribus justis ; hoc pro se ipsi peccantes invicem ut faciant admonentur. Nam scriptum est : *Confitemini invicem peccata vestra , & orate pro vobis.* Has sibi partes humanitatis , ubi potest , omnis homo apud hominem vindicat. Nam quod ipse quisque domi suæ puniret admissum , in alterius domo vult impunitum. Sive enim adhibeatur apud amicum , sive ille cuiquam in quem potestas ulciscendi est se præsentem succenseat , sive irascenti fortuito superveniat , non justissimus , sed inhumanissimus judicatur , si non interveniat. Scio ego te ipsum cum aliis amicis tuis in ecclesia carthaginensi intercessisse pro clerico , cui meritò succensebat episcopus ; & utique nullum ibi discrimen sanguinis sub incruenta disciplina timebatur : nec cum id , quod etiam vobis displicebat , inultum esse velletis , tamquam delicti approbatores vos judicabamus , sed tamquam humanissimos intercessores audiebamus. Si ergo vobis fas est ecclesiasticam correptionem intercedendo mitigare ; quomodo episcopus vestro gladio debet intercedere , cum illa exseratur , ut in quem exseritur bene vivat , iste ne vivat ?

11. Postremò ipse Dominus apud homines intercessit , ne lapidaretur adultera , & eo modo nobis intercessionis commendavit officium ; nisi quia ille terrendo fecit , quod nos petendo. Ille enim Dominus , nos servi sumus : verumtamen ille sic terruit , ut omnes timere debeamus. Quis enim est nostrum sine peccato ? Quod cum illis dixisset , à quibus ei offerebatur punienda peccatrix , ut qui sciret se

es-

esse sine peccato , prior in illam lapidem mitteret ; cecidit sævitia tremente conscientia. Tunc enim ex illa jam congregatione dilapsi , solam misericordiam miseram reliquerunt. Cedat huic sententiæ pietas christianorum , cui cessit impietas judæorum. Cedat humilitas obsequentium , cui cessit superbia persequentium. Cedat confessio fidelis , cui cessit simulatio tentatoris. Malis parce , vir bone : quanto melior , tanto esto mitior : quanto a fis celsior potestate , tanto humilior fieri pietate.

12. EGO quidem intuens mores tuos , appellavi te virum bonum : sed tu intuens verba Christi , dic tibi ipsi : *Nemo bonus , nisi unus Deus.* Quod cum verum sit (hoc enim Veritas dixit) nec ego tamen illud existimari debeo fallaci assentatione dixisse , & dominicis verbis quasi contrarius existitisse , ut cum ille dicat : *Nemo bonus , nisi unus Deus ;* ego te appellaverim virum bonum. Non enim & ipse Dominus contraria sibi locutus est , ubi ait : *Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona.* Deus ergo singulariter bonus est , & hoc amittere non potest. Nullius enim boni participatione bonus est , quoniam bonum quò bonus est , ipse sibi est : homo autem cum bonus est , ab illo bonus est , quod à seipso esse non potest. Illius enim spiritu boni fiunt , quicumque boni fiunt ; cujus capax creata est nostra natura per propriam voluntatem. Pertinet ergo ad nos , ut boni simus , accipere & habere quod dat , qui de suo bonus est : quò quisque neglecto , de suo malus est. Proinde in quantum homo rectè agit , id est ,

x 2

scien-

a Editi , quanto sis celsior potestate , tanto humilior fias &c. At MSS. habent , sis celsior ; & mox , humilior fieri.

CAPUT V.

Marc. 10.
18.

Luc. 6. 45.

scienter & amanter & piè bonum operatur, in tantum bonus est: in quantum autem peccat, id est, à veritate & caritate & pietate deviat, in tantum malus est. Quis autem est in hac vita sine aliquo peccato? Sed eum dicimus bonum, cujus prævalent bona; eumque optimum, qui peccat minimùm.

13. Idcirco ipse Dominus, quos dicit bonos propter participationem gratiæ divinæ, eosdem etiam malos dicit propter vitia infirmitatis humanæ; donec totum quo constamus, ab omni vitiositate sanatum, transeat in eam vitam, ubi nihil omnino peccabitur. Nam utique bonos docebat orare, non malos, quibus præcepit ut dicerent: *Pater noster, qui es in cælis*. Ex hoc enim boni, quo filii Dei non natura geniti, sed gratia facti, tamquam hi quibus recipientibus eum, dedit potestatem filios Dei fieri. Quæ generatio spiritualis, more Scripturarum, etiam adoptio nominatur, ut distinguatur ab illa generatione Dei de Deo, coæterni de æterno; unde scriptum est: *Generationem ejus quis enarrabit?* Cum ergo bonos esse demonstraverit, quos voluit Deo veraciter dicere: *Pater noster, qui es in cælis*; præcepit tamen ut in eadem oratione inter cetera dicerent: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*. Quæ debita esse peccata, quàmvis manifestum sit, postea tamen manifestius declaravit dicens: *Si enim dimiseritis peccata hominibus, dimittet vobis & pater vester peccata vestra*. Hanc orationem baptizati orant, nec est prorsus præteritorum aliquid peccatorum, quod non baptizatis in sancta Ecclesia dimittatur. Sed postea vivendo in hac fragilitate mortali, nisi contraherent, quod dimittendum

Matt. 6. 9.

Joan. I. 12.

Isai. 53. 8.

Matt. 6. 12.

dum esset, non veraciter dicerent: *Dimitte nobis debita nostra*. Boni ergo, in quantum a filii Dei sunt: in quantum autem peccant (quod sua non mendaci confessione testantur) utique mali sunt.

14. Nisi fortè quis dicat, alia bonorum, alia malorum esse peccata; quod non usquequaque improbabiler dicitur. Verumtamen Dominus Jesus sine ulla ambiguitate malos appellavit eosdem ipsos, quorum patrem dicebat Deum. Nam in eodem sermone, ubi illam docet orationem, alio loco exhortans ad precandum Deum, ait: *Petite & accipietis, quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis*. *Omnis enim qui petit accipit, & qui quærit invenit, & pulsanti aperietur*. Et paulò post: *Si ergo vos, inquit, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis pater vester, qui in cælis est, dabit bona petentibus se?* Num igitur Deus pater malorum est? Absit. Quomodo ergo dicitur, *pater vester cælestis*, quibus dicitur, *cum sitis mali*; nisi quia utrumque Veritas monstrat, quid simus Dei bono, quid humano vitio; hoc commendans, illud emendans? Meritò ait Seneca (qui temporibus Apostolorum fuit, cujus etiam quædam ad Paulum Apostolum leguntur epistolæ) *Omnes odit qui malos odit*. Et tamen ideo diligendi sunt mali, ut non sint mali: quemadmodum non ut permaneant, sed ut sanentur diliguntur ægroti.

15. Quidquid autem post eam, quæ fit in baptismo, abolitionem peccatorum, in hac vi-

a In priùs excusis, *Boni ergo in quantum non peccant filii Dei sunt*. Sed concinnior videtur textus rejecto, *non peccant*, quod ab omnibus MSS. abest.

b Editi, *Dei dono*. At MSS. plures, *Dei bono*.

a

Matt. 7. 7.

Ibid. II.

b

Senecæ ad Paulum epistolæ.

x 3

ta

ta manendo peccamus, etiamsi non tale sit, quod à divinis removeri compellat altaribus, non dolore sterili, sed misericordiæ sacrificiis expiatur. Quod ergo agimus ut faciatis intercedentibus nobis, Deo nos noveritis offerre pro vobis. Indigetis enim misericordia, quam præ-

Matt. 6. 14. betis: & videte quis dixerit: *Dimittite & dimittetur vobis, date & dabitur vobis.* Quàm-

v. 12. quam etiamsi ita viveremus, ut non esset quare diceremus: *Dimitte nobis debita nostra;* quanto à nequitia purior animus esset, tanto clementia plenior esse deberet, ut si non com-

Joan. 8. 7. pungeremur sententia Domini dicentis: *Qui vestrum est sine peccato, prior in illam lapidem jaciat;* ipsius qui hoc dixit sectaremur exemplum, qui cum esset utique sine peccato, ait mulieri quam perterriti illi relique-

Ibid. 11. rant: *Nec ego te damnabo; vade, jam deinceps noli peccare.* Potuit enim metuere flagitiosa mulier, ne illis discedentibus, qui sua peccata cogitaverant, ut peccato parcerent alieno, illam justissimè jam ipse damnaret, qui erat sine peccato. At ille non conscientia pavidus, sed plenus clementia, cum illa respondisset à nemine se fuisse damnatam: *Nec ego te, inquit, damnabo;* tamquam diceret: Si malitia tibi parcere potuit, quid metuis innocentiam? Et ne delictorum non donator, sed approbator videretur: *Vade, ait, jam deinceps noli peccare;* ut se homini pepercisse, non hominis culpam sibi placuisse monstraret.

Jam vides igitur de religione descendere, nec nos societate criminum obstringi, quòd intercedimus plerumque etiam pro sceleratis, & si non scelerati, tamen pro peccatoribus peccatores, & quod veraciter potius quàm injuriosè dictum accipias, puto, quòd apud peccatores.

NEC

16. NEC ideo sanè frustra instituta sunt CAPUT VI. 23. q. 5. Non frustra. potestas regis, jus gladii cognitoris, unguis carnificis, arma militis, disciplina dominantis, severitas etiam boni patris. Habent ista omnia modos suos, causas, rationes, utilitates. Hæc cum timentur, & coërcentur mali, & quietius inter malos vivunt boni: non quia boni pronuntiandi sunt, qui talia metuendo non peccant, NON ENIM BONUS EST quispiam timore poenæ, sed amore justitiæ: veruntamen non inutiliter etiam metu legum humana coërcetur audacia, ut & tuta sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis dum formidato supplicio frenatur facultas, invocato Deo sanetur voluntas. Sed huic ordinationi rerum humanarum contrariæ non sunt intercessiones episcoporum: imò verò nec causa, nec locus intercedendi ullus esset, si ista non essent. Tanto enim sunt intercedentium & parentium beneficia gratiora, quanto peccantium justiora supplicia. Nec ob aliud, quantum sapio, in veteri Testamento, antiquorum temporibus Prophetarum severior legis vindicta ferebat, nisi ut ostenderetur rectè iniquis poenas constitutas: ut quod eis parcere novi Testamenti indulgentia commonemur, aut remedium sit salutis, quo peccatis parcat & nostris; aut commendatio mansuetudinis, ut per eos, qui parcent, veritas prædicata non tantum timeatur, verum etiam diligatur.

17. Plurimum autem interest, quo animo quisque parcat. SICUT enim est aliquando misericordia puniens, ita & crudelitas parcens. Nam, ut exempli gratia manifestum aliquid ponam, quis non crudelem veriùs dixerit eum, qui puero pepercit volenti obstinatissimè de serpentibus ludere? Quis autem non mise-

x 4

ri-